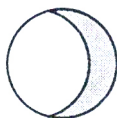

از الهیه تا دروازه غار

داریوش شهبازی

نقشه ماه یس

فهرست

۷	مقدمه
۹	الهیة در زرگنده
۲۷	ارزش ایرانیان از نگاه امین السلطان
۳۳	چگونه اقتصاد قجریان فروپاشید
۴۷	امید تجار ایرانی برای ترویج صنایع ملی
۴۹	حاصل سخن
۵۱	بلدیه
۵۱	سابقه تشکیل بلدیه در تهران به چه دوره‌ای می‌رسد؟
۵۲	اولین بار چه کسی مسئول اداره احتساییه بود؟
۵۲	شیوه حمل خاکروبه شهر به چه صورت بود؟
۵۳	وضعیت روشنایی‌های شهر تهران در آن زمان چگونه بود؟
۵۵	داستان ماست مختارالسلطنه چیست؟
۵۷	اولین قانون بلدیه شامل چه مواردی می‌شد؟
۵۹	چه کسی مسئولیت بلدیه تهران را در دوره رضاخان به‌عهده داشت؟
۵۹	چه زمانی بلدیه به شهرداری تبدیل می‌شود؟
۶۰	مکان بلدیه کجا بود؟
۶۱	تاریخچه مختصری درباره تریاک
۶۱	چکیده
۶۲	پیشینه تریاک در جهان
۶۶	تریاک در ایران
۷۷	تأثیر مشروطه در تحول تئاتر
۷۷	چکیده
۷۹	پیش از قاجاریه

۱۵۹	تشییع جنازه عشقی
۱۶۳	سربازان گرسنه و آواره در تهران
۱۶۶	در زمان فتحعلی شاه قاجار
۱۶۷	آغاز جنگ جهانی دوم
۱۷۹	پایان جنگ جهانی دوم در اروپا
۱۸۳	طلاق شکوه‌الدوله
۱۸۵	محلّه دروازه غار
۱۹۲	دوره گردی کسب و کار دروازه غار
۱۹۴	توزیع مواد مخدر با وانت میوه‌فروشی
۱۹۵	حکمرانی خاله پروانه و نوچه‌هایش
۱۹۵	زنان معتاد امنیت محلّه را از بین می‌برند
۱۹۶	بچه‌فروشی و کودکان برده
۱۹۸	شب‌های دروازه غار
۲۰۱	ازدواج‌های دروازه غاری
۲۰۲	گذشته دروازه غار
۲۰۳	کودکان اجاره‌ای
۲۰۳	اقدامات ادارات دولتی
۲۰۷	نگاهی به زندگی کولی‌های پایتخت
۲۱۱	منابع
۲۱۷	فهرست نمایه‌ها (اعلام)

۸۰	قاجاریه
۸۵	دوران مشروطه
۸۸	پهلوی
۹۱	نمایشنامه‌نویسی
۹۳	حضور زنان در تئاتر ایران
۹۷	خورشید خانم نخستین صنعتگر تهرانی
۱۰۳	سزاوار شهدای مشروطه نیست
۱۰۹	دارالکتابه ناصری
۱۱۰	کمیتة مجازات
۱۱۲	خوشنویسی
۱۱۵	قشون قاجاریه
۱۱۵	بخش اول: از ابتدا تا عهدنامه ترکمانچای
۱۲۲	بخش دوم: از عهدنامه ترکمانچای تا فروپاشی قاجاریه
۱۳۱	ستایش سرباز ایرانی
۱۲۷	نیروی قزاق
۱۲۸	پلیس جنوب
۱۲۸	ژاندارمری
۱۲۹	رضاخان
۱۳۰	اقتصاد ارتش
۱۳۲	نتیجه
۱۳۵	میرزا رضا برانداز حکومت ظلم و جور
۱۴۱	میهمان فروغ
۱۴۲	میهمان فروغ
۱۴۵	ترور سازنده «عدل مظفر»
۱۵۱	چاپ نخستین کتاب حسابداری در تهران
۱۵۵	اعتراض عشقی به سند فروش ایران به انگلستان

الهیه در زرگنده

زرگنده در گذشته از جنوب پل رومی شروع می‌شده و تا جنوب امامزاده اسماعیل و حسن آباد کشیده می‌شده است و آن باریکه‌ای متشکل از باغات و خانه‌هایی عمدتاً در حاشیه رودخانه زرگنده بوده است و خلایق (خورآذین) و الهیه بعدی نیز جزو این آبادی بوده است.

وجه تسمیه الهیه

در ارتباط با وجه تسمیه الهیه تنها دکتر منوچهر ستوده از آن یاد کرده است:
«اراضی خورآذین متعلق به عزت‌الدوله همسر امین‌الدوله بود حکیم الهی آنجا را خرید و در آن آبادانی کرد آنجا را الهیه خواند».
«میرزا جعفر حکیم الهی در ۱۲۹۸ ق. در گذشت».^۲
اینکه الهیه منسوب به حکیم الهی است درست است، اما خبر صحیح در مورد نحوه خریداری زمین و مالکان قبلی آن (به لطف دکتر محمدرضا بهزادی میسر شد.) در صفحه ۷۷ «اسناد و فرمان‌های تاریخی دودمان الهی»، نشر ذخایر اسلامی، ۱۳۹۳، گردآوری امیرسعید الهی، درج شده و موضوع روشن می‌شود:

۱. جغرافیای تاریخی شمیران، ص ۲۰.

۲. المآثر و الآثار، ص ۱۹۹؛ ایرانیکا؛ رجال ایران، ج ۱، ص ۲۳۵.

«از محاذات زرگنده که می‌گذشتم این طرف تپه بزرگی واقع است... پیاده شده بالا رفتم. عمارتی طومانیانس‌ها برزبر تپه ساخته‌اند، جدیداً... که مشرف بر زرگنده و تهران است...»^۱.

تقی فکری درباره حدود و مشخصات زرگنده می‌نویسد:

«زرگنده ... از غرب به تپه الهیه محدود می‌شود.»

و باز همو می‌نویسد:

«زرگنده از غرب به تپه الهیه محدود می‌شود. کمبود آب محل از چاهی که ورثه خانم فخرالدوله در الهیه زده‌اند تأمین می‌شود و ساعتی ۳۰۰ ریال خریده می‌شود. باغ سفارت شوروی در زرگنده است.»^۲

«از باغ فردوس راه می‌افتیم از روی تپه‌های الهیه و بیابان‌های اطرافش میانبر می‌زنیم تا پل رومی می‌رویم و بر می‌گردیم.... تپه‌های الهیه خلوت...»^۳.

«الهیه از دو طرف به دو تپه شرقی غربی محدود می‌شود.»^۴

«معیرالمالک برای اینکه موقع نشستن در ایوان طبقه سوم به تهران بنگرد به خیال افتاد که سرتپه امانیه واقع در اراضی الهیه را بردارد.»^۵

«تپه خلایزیر در شمال اراضی الهیه است... معروف به تپه عرقچینک بود که بعداً تسطیح شد.»^۶.

«در سال ۱۲۸۶ ق. میرزا جعفر حکیم الهی در سه نوبت شش قطعه از زمین‌های خلایزیر یا خورآذین را از وراث میرزا حسین تجریشی- و ملا محمد علی تجریشی- خریداری می‌کند. بعدها این اراضی به مناسبت همین تملک الهیه نامیده می‌شود.»

در حقیقت نخستین کسی که اراضی الهیه را خریداری می‌کند، حکیم الهی است و بعدها وراث ایشان است که قطعاتی از آن را به اشخاص دیگر می‌فروشند از آن جمله به امین‌الدوله و دیگران.

وجود تپه در الهیه

اراضی مزرعه الهیه (قسمت شمالی باغ سفارت روسیه) مسطح بوده، اما منطقه الهیه تپه ماهور بوده است. برخی در زمان‌های مختلف از تپه‌های الهیه و اطراف یاد کرده‌اند:

ممتحن‌الدوله از ولی خان سرتیپ (سپهسالار اعظم) که در زرگنده باغی داشت، می‌نویسد:

«... با ولی خان به شمیران یعنی زرگنده رفته بودیم روی چند تپه که به طرف جنوب و مغرب این قریه واقع است به من گفت: فلانی خواب دیدم... در سریکی از این تپه‌ها پیرمرد بسیار محترم بلند بالا و خوش اندامی ایستاده... فرمود تفضل خدا شامل حال تو است... سرو صورت مرا مسح کشید از خواب بیدار شدم (۱۲۹۶ ق. ۰)»^۱.

۱. وقایع الزمان، صص ۳۳، ۳۶.

۲. رساله تقی فکری که در سال ۱۳۴۲ ش. گردآوری شده است.

۳. دو دنیا، گلی ترقی، انتشارات نیلوفر، ۱۳۸۳، ص ۱۱۲.

۴. جغرافیای تاریخی تهران، ص ۳۵۷.

۵. ایرج افشار، نامواره دکتر محمد افشار، ۱۰۱۶/۲.

۶. جغرافیای تاریخی شمیران، ص ۲۲۰.

۱. خاطرات ممتحن‌الدوله، ص ۲۹۶.